

Durf te dienen

Er is maar één
Leidsman

Wel vertroost, maar
niet meer vermaand

Leiderschap WegWijs

biibel
studie
bond
lezenlerenleven

mei juni 2019 | jaargang 73, nr. 3

4 **Leiderschap in de kerk - originele combinatie** | Gert van Enk

Bijbelstudie Het leiderschap in het Nieuwe Testament wordt gekoppeld aan het beeld van een herder. Jezus leerde zijn discipelen dat het bij leiderschap in de kerk gaat om dienen. Petrus roept de oudsten op om herders te zijn. Kerkelijk leiderschap draagt het karakter van pastoraat, het werk van een herder en leraar, om heiligen toe te rusten voor het werk in de dienst van Christus.

8 **Leiderschap in de kerk - 2000 jaar improviseren** | Gert van Enk

Uitwerking De Heer heeft de apostelen als leiders aangewezen. In de eerste eeuwen groeit het ambt van opziener uit tot bisschop, die aan het hoofd van een groep kerken staat. Dit hiërarchische systeem is niet goed. De bisschoppen verwaarlozen hun pastorale zorg. Calvijn sluit aan bij Paulus. Door leraars wordt voortaan weer het Woord gebracht en de plaatselijke kerk wordt geleid door een kerkenraad.

12 **Een appèl op je roepingsbesef** | Frits Tromp

Interview Roland Schipper heeft de cursus Undefended Leadership gevolgd, die is ontwikkeld door de Engelse dominee Simon Walker. Hij waardeert de cursus omdat die aansluit bij wie je bent en wat je kunt. Een goede definitie voor leiderschap is: je bent vrij genoeg om je gaven in te zetten voor de ander. Je leert ook dat dingen mogen mislukken. Dat geldt voor voorgangers en gemeenteleden.

16 **Johan van Oldenbarnevelt** | Huib Noordzij

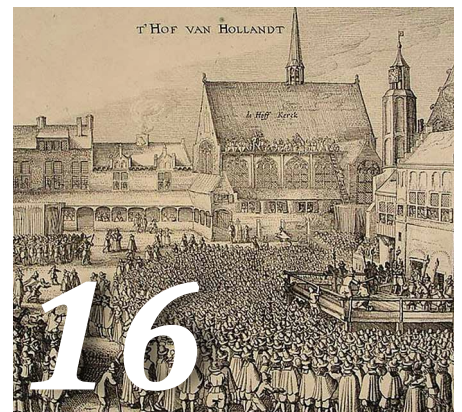
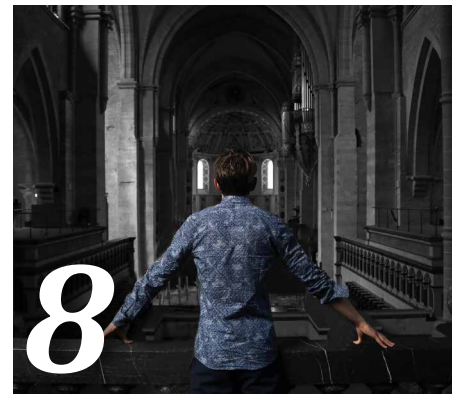
En zó voort Als permanente secretaris van de Staten van Holland groeide de politieke macht van Johan van Oldenbarnevelt tot grote hoogte. Hij meende dat de overheid gezag heeft over kerkelijke zaken. Daarom eiste hij dat de theologische geschillen aan hem ter beoordeling werden voorgelegd. Er kwam echter een synode, die hem veroordeelde omdat hij had ingegrepen in zaken waarvoor hij niet bevoegd was.

Verder

Ademtocht	11
Met luide Trom(p) Voorprogramma's	15
Verbeelding verwoord "leeren van wie de Wijsheit komt"	18
Al wat ademt Sterke leider gevraagd?	20
Boeken	21
In Zicht Autobiografische verhalen	24
Op de klank af Meesterknecht om te dienen	26
In het volgende nummer	27

Hoed Gods kudde waarvoor u de verantwoordelijkheid hebt, houd goed toezicht, zoals God dat wil...

1 Petrus 5: 2

Leiderschap

Over leiderschap zijn al heel wat boeken geschreven. Ik denk dat elke willekeurige boekhandel er een kast vol over heeft staan. En ook christelijk leiderschap mag zich verheugen in een grote mate van belangstelling. En nu gaat deze WegWijs er ook nog over. Zouden wij iets nieuws kunnen toevoegen? Ik denk het niet. Wij zijn ook geen deskundigen op dit terrein. Waarom dan toch dit thema? Zegt de Bijbel hier iets over? Nou, dat denk ik wel.

Het begint al bij de aartsvaders, Abraham, Izaäk en Jacob die elk 'Clan-leiders' waren van een grote gemeenschap. En neem de boeken Samuël en Koningen maar eens door. Die gaan helemaal over goede, dan wel slechte leiders van het volk Israël. Dit zijn voorbeelden die iets zeggen over de invloed die mensen hebben in bepaalde posities.

In het Nieuwe Testament zijn het de Schriftgeleerden en Farizeeërs die de leiders van het volk Israël zijn. En wat hechten zij aan die positie! Zelfs voor de discipelen is het belangrijk wie straks aan de rechter- en linkerhand zullen zitten van hun Heer en Koning! Het zit zo in mensen om macht en status te willen hebben. Maar de Here Jezus leert ons een heel andere houding: Wie de grootste wil zijn, zal zich moeten vernederen en de ander willen dienen. Dus, dienend leiderschap, dat is wat we uit de Bijbel kunnen leren. En daar kunnen vervolgens boeken vol over geschreven worden.....

In de voorbereiding van dit nummer las ik de zin: "Waarom doe je wat je doet?" Die zin bleef bij mij haken. Want waarom ben ik zo druk met mijn werk? Wat is de zin daarvan? Daar is niet altijd zomaar een antwoord op te geven. We willen allen graag zinvol bezig zijn. Maar er moet ook gewoon brood op de plank komen, het huis moet netjes blijven en het eten worden gekookt. Ervaren we dat als zinvol bezig zijn in Gods koninkrijk? Kortom, er valt best iets te zeggen en na te denken over dit onderwerp.

Werk – leiding geven- zingeving – geloof – Koninkrijk.

Laat deze WegWijs u de nodige inspiratie mogen bieden.

Katrien Janssens-Salomons, voorzitter Bijbelstudiebond

*Werk
Leiding geven
Zingeving
Geloof
Koninkrijk*

Leiderschap in de kerk

Originele combinatie

Leiderschap en het volk van God: die combinatie is gezien in het licht van de Bijbel knap origineel. Het is immers anders dan wat in 'de wereld' onder leiderschap wordt verstaan. Om dat te laten zien, volgen we in vogelvlucht de geschiedenis van Gods volk.

Mozes is de eerste bijbelse figuur die wordt neergezet als leider van Gods volk. Bij een unieke ontmoeting roept de HEER (Ex.3) hem om Israël te bevrijden uit zijn slavenbestaan in Egypte, en om hen door de woestijn naar het beloofde land te brengen. Daarvóór krijgt hij een veertigjarige training: als herder! Aan het begin van de woestijnreis is er opnieuw een bijzondere ontmoeting met God; op de berg Horeb geeft Hij aan Mozes zijn wetten (Ex. 19 e.v.), en draagt hem op het volk te leren om daarnaar te leven. Een bijzondere rol krijgt Mozes' broer Aäron. Deze wordt geroepen tot hogepriester (Ex. 29). Goed om te bedenken dat er praktisch vanaf het begin al zoiets bestaat als een onderscheid tussen 'politiek' en 'geestelijk' leiderschap.

Priesters en rechters

Het 'geestelijk' leiderschap van Aäron en zijn nakomelingen blijft er eeuwenlang ongeveer hetzelfde uitzien. Samen met de andere leden van de stam Levi, vervullen zij de dienst in de tabernakel tot en met de tempeldienst in de tijd van Jezus. De 'politieke' leiding in Israëls geschiedenis, laat nogal wat verschuivingen zien. Na de vestiging van het volk in het land Kanaän, begint een nieuwe situatie. Een centraal leiderschap blijkt minder vanzelfsprekend. We zien lokale leiders optreden, die het volk door diverse crisis-situaties heen helpen: de rechters. Het

In de kerk is er geen plaats voor een elite

gelijknamige Bijbelboek legt telkens een direct verband tussen de ongehoorzaamheid van het volk en deze crisissituaties. Vooral de agressie van de Filistijnen wordt telkens uitgelegd als straf van God, omdat Israël niet luisteren wil. We lezen niet overal dat de Rechters persoonlijk

Sleutelbegrippen

Uit de geschiedenis van Gods volk blijken de volgende sleutelbegrippen belangrijk te zijn in verband met leiders van Gods volk:

- Ze worden geroepen door God;
- Hun dienst is gericht op redding en bevrijding.
- Zij zijn vervuld met Gods Geest.

door God worden aangewezen. Toch is het opvallend dat het optreden van deze 'politieke' leiders wordt uitgelegd als Gods reddend handelen, telkens volgend op de bekering van het volk.

Koningen en profeten

Het is in de tijd van de Levitische profeet Samuël (die eigenlijk ook de laatste Rechter is), dat Israël om een koning vraagt (1 Sam. 8). Samuël verzet zich daartegen; hij gelooft dat Israël een uniek volk is, met God zelf als Koning. Maar

Kerkelijk leiderschap draagt dus vooral het karakter van 'pastoraat'

de HEER draagt hem op om Saul uit de stam van Benjamin tot koning te zalven (1 Sam. 10). Israëls eerste koning wordt door Gods Geest vervuld en door het volk geaccepteerd.

Na een vliegende start van Saul als koning 'namens God' doen zich echter problemen voor. Tegen de instructie van zijn 'mentor' Samuël in brengt hij eigenhandig een offer; hij doorbreekt daarmee de door God gestelde grens tussen koningschap en priesterschap (1 Sam. 13). Als Samuël hem later opdraagt definitief af te rekenen met het volk van de Amalekieten, gaat Saul opnieuw

- Ze gaan in het voetspoor van de goede herder.
- De nieuwtestamentische kerk kent geen 'politiek' leiderschap.
- Een 'geestelijk' leiderschap, in dienst van God en ten dienste van het volk blijft over.
- Het gezag van een kerkleider gaat terug op het gezag van Gods Woord.

zijn eigen weg. Het gevolg is dat het koningschap van hem wordt afgenomen. God wijst via Samuël een nieuwe koning aan: David, zoon van Isai uit de stam van Juda (1 Sam. 15-16), niet toevallig alweer een schaapherder!

De dynastie van David zal het langer uithouden, ook al krijgt dit koningshuis in de derde generatie te maken met de scheuring van het rijk. Ook deze politieke crisis is, net als alle crises ervoor en erna, een gevolg van ongehoorzaamheid aan Gods voorschriften. Via Zijn profeten laat God telkens merken dat de koningen van Gods volk altijd verantwoording schuldig zijn aan Hem die het echt over Zijn volk te zeggen heeft. Iets wat volgens de 'koningwet' van Deuteronomium 17:14-20 bij alle betrokkenen al vanaf het begin bekend moet zijn geweest.

In de aanloop naar, tijdens en na de ballingschap, als het koningschap voor Israël failliet is gegaan, blijven de profeten een belangrijke functie vervullen. En dat niet zozeer als leiders, maar meer als mensen die door God geroepen zijn om te laten weten dat de HEER zelf de Herder van zijn volk wil zijn. En om duidelijk te maken dat Israëls leiders die zelf de baas willen spelen, niets anders zijn dan nepherders (Jes. 40:11; Jer. 31:10; Ez. 34:31; Hos. 4:16).

De goede herder

Jezus zelf wordt al voor zijn geboorte geïdentificeerd als zoon van David: de

Koning van Wie de heerschappij nooit meer zal ophouden te bestaan (Luc. 1:30-33). Maar, als Hij zichzelf bekend maakt, dan is het toch vooral als de 'goede herder' waarvan de profeten gesproken hebben (Joh. 10; Hebr. 13:20; 1 Petr. 2:25). Een herder die bereid is Zichzelf prijs te geven voor Zijn schapen. Veelbetekenend is de uitspraak van Jezus, waarin Hij zijn leerlingen aanspoort om zichzelf geen 'leidsman' te (laten) noemen. Want er is maar Eén die deze titel waardig is (Mat. 23:10-11).

Herders, leraars en opzieners

Jezus' aansporing is goed opgepakt door zijn apostelen. Ze hebben begrepen dat het Koninkrijk van God totaal anders is dan aardse koninkrijken. Het 'leiderschap' in de kerk van het Nieuwe Testament wordt dan ook niet gekoppeld aan iets van een koningschap. Wel aan het beeld van een herder die voor zijn schapen zorgt (Ef. 4:11). Hun Meester heeft hen geleerd dat het bij leiderschap in de kerk niet gaat om heersen, maar om dienen (Mar. 10:35-45).

De typering van leraars als leiders in de kerk wordt met grote terughoudendheid gehanteerd

Als Petrus aan het slot van zijn eerste brief de oudsten van de gemeenten in de verstrooiing aanspreekt, dan roept hij op om verantwoordelijkheid te nemen als herders van Gods eigen kudde (1 Petr.5:1-4). Alles wat lijkt op 'de baas spelen' moet nu juist in de kerk niet! (Mar. 10:43) De kudde hoeden, dat is: zorgen voor, de wacht houden, beschermen, verdedigen, van eten en drinken voorzien (Ps. 23). Kerkelijk leiderschap draagt dus vooral het karakter van 'pastoraat', het werk van een herder. Dit werk wordt volgens Paulus gecombineerd met dat van leraars (Ef. 4:11). Leraars hebben, net als de apostelen, de

evangelieverkondigers en de herders, als taak de heiligen toe te rusten voor het werk in de dienst van Christus; die heiligen vormen samen zelf een 'koninklijk priesterschap'. In de kerk is er geen plaats voor een elite (1 Petr. 2:9). Opvallend is wel dat ook de typering van leraars als leiders in de kerk met grote terughoudendheid wordt gehanteerd (Hebr. 5:12; Jac. 3:1). In ieder geval wordt van een leraar verwacht dat zijn onderwijs klopt met Christus' bevrijdende evangelie. Daaraan mag hij zijn gezag ontleen, en aan niets anders en niemand anders.

En dan zijn er de opzieners, door Paulus in één adem genoemd met de dienaren ('diakenen' [Filip. 1:1]), die in de gemeente een leidende rol spelen. Zij hebben alleen iets te zeggen als (en voor zover) zij de woorden van de Heer doorgeven.

.....
G.J. van Enk, manager on-line learning bij Icademy-HiHaHo

Samenvatting

De combinatie van leiderschap en het volk van God is knap origineel. Mozes is de eerste leider van Gods volk. Hij mag het volk door de woestijn naar het beloofde land brengen. Het geestelijk leiderschap krijgt Aäron als eerste en blijft eeuwenlang ongeveer hetzelfde. Dat is niet zo bij de politieke leiding. De rechters helpen het volk door crisissituaties heen. Hun optreden wordt uitgelegd als Gods reddend handelen. In de tijd van de koningen laat God via Zijn profeten telkens merken dat Hij het echt over het volk te zeggen heeft. Jezus maakt zichzelf vooral bekend als de goede herder, waarvan de profeten gesproken hebben.

Literatuur

www.kerkrecht.nl/

Als je in het zoekveld bijvoorbeeld 'leiderschap' opgeeft, kom je bij een scala van teksten en artikelen die het inzicht in de ontwikkeling en de praktijk van leiderschap in de kerk helpen verdiepen.

C.P.Boele, 'Noordmans, de filosofie en christelijk leiderschap'. Boele is econoom, filosoof en theoloog. Het is een pittig boek, maar geeft een goed overzicht van wat er op dit moment aan ideeën gangbaar zijn over leiderschap in de kerk. 2013

www.steunpuntbijbelstudie.nl/download/herder-en-leraar

HOOFD

- Hoe geeft God onderscheid aan tussen geestelijk en politiek leiderschap? Geef twee voorbeelden uit het Oude en Nieuwe Testament.
- Kun je onderscheid maken tussen door God gekozen leiders en die door mensen zijn aangesteld?
- Er zijn verschillende profeten geweest in de Bijbel die tegen het gezag in gingen. Is dit juist? In dienst staan van God maar toch tegen het heersende gezag ingaan? Hoe kun je dit terugkoppelen naar onze tijd. Wordt binnen onze geloofsgemeenschappen geageerd wanneer gezagsstructuren niet functioneren?
- Moeten we de voorwaarden van 1 Timoteüs 3 hanteren voor geestelijke en politieke leiders? Noem argumenten voor en tegen. Ga bij de 'tegen' na wat dan wel de reden is waarom iemand gekozen is. Is het ook zo dat we dit bijbelgedeelte selectief lezen; als niet meer van deze tijd?

HART

- De kudde hoeden: zorgen voor, de wacht houden, beschermen, verdedigen, van eten en drinken voorzien. Zijn deze eigenschappen ook van toepassing op de huidige leiders van onze geloofsgemeenschappen? Waarom wel/niet, en zou het ook zo moeten zijn?
- Hoe leggen we Petrus 5: 3 uit? Vrijwillig suggereert dat er geen verkiezingen voor ambtsdragers nodig zouden moeten zijn. Waarom gebeurt dit dan toch?
- Kunnen we stellen dat voor geestelijk leiderschap, nederigheid een voorwaarde is? Waarom wel/niet? Zie ook Numeri 12: 3, Johannes 13: 12-17. Wat zou het resultaat hiervan kunnen zijn? Zie ook Handelingen 2: 41.
- Kun je voor jezelf een bijbelse figuur benoemen die voor jou als voorbeeld dient en kun je dan ook aangeven waarom dit zo is?

HANDEN

- Waar in de bijbel komen we het woord leider tegen?
- Ben jij als christen gehoorzaam aan de leiders van jouw geloofsgemeenschap? Net zoals je de overheid gehoorzaamt... en neem je op dezelfde manier straf/boete in ontvangst?
- Hoe leg je Matteüs 25: 14-30 uit wanneer geen ambten vervuld kunnen worden?

OPDRACHT

Voor geestelijk leiderschap zijn een aantal sleutelbegrippen belangrijk. Lees deze eens goed door, te vinden in de tekst en zoek er bijbelteksten bij die dit kunnen bevestigen (beamen).

Stappen die je zou kunnen zetten tot het ontwikkelen van geestelijk leiderschap: vraag erom in gebed, zie Jakobus 1:5.

Vraag God om verandering van je hart en om ontwikkeling van die eigenschappen die vereist zijn voor geestelijk leiderschap.

Zie Galaten 5: 22-23.

Vertrouw op God! Zie Filippenzen 4: 13.

STELLING

- Geestelijk leiderschap is dienstbaar leiderschap! 1 Petrus 5: 1-7.
- Een geestelijk ambtsdrager kan nooit de solisten partij spelen!

Leiderschap in de kerk

2000 jaar improviseren

Leiderschap in de kerk heeft in de kerkgeschiedenis veel vormen en gestalten gekend. Die vormen en gestalten weerspiegelen de verschillende tijden waarin ze door kerkmensen werden bedacht en in praktijk gebracht. Met wisselend succes werd en wordt daarbij geprobeerd om Bijbelse grondlijnen te volgen.

Er komen nogal wat functionarissen langs in het boek Handelingen, en in de brieven van Paulus en van Petrus. Zeker is dat de apostelen zelf een unieke, tijdelijke rol speelden, als 'leiders' door de Heer zelf aangewezen. Maar verder is het lastig dat hun verwijzingen naar leidinggevende functies in de kerk niet duidelijk voorzien zijn van – zeg maar – een functieprofiel. Het lijkt er bijvoorbeeld op dat de functies van 'opziener' en 'oudste' en ook die van 'profeten' en 'leraars' aardig in elkaar overlappen, maar dat is niet eens zeker. Geen wonder dat de kerk in de loop van de tijd gewerkt heeft met verschillende modellen om de 'ambten' vorm te geven.

Van opziener naar bisschop

In de eerste drie eeuwen komt in elk geval het ambt van 'opziener' (Grieks: *episkopos*) prominent bovendien. De oorspronkelijke taak van opziener binnen een plaatselijke (kleine) kerk groeit uit naar die van bisschop die aan het hoofd van een groep kerken binnen zijn grondgebied staat. Hoe meer en groter de lokale kerken binnen dat gebied, hoe meer macht zich concentreert bij de bisschop. Vooral als de kerk zelf een politieke machtsfactor wordt in het Romeinse Rijk (na de bekering van keizer Constantijn, in de vierde eeuw), wordt het ambt van bisschop hoe langer hoe meer onderdeel van een systeem. Dat systeem is hiërarchisch ingericht: *top-down*, met aan het hoofd de

bisschop van de hoofdstad Rome die wordt beschouwd als de rechtstreekse opvolger van Petrus.

Het woord van Jezus 'Niet heersen, maar dienen' komt door deze ontwikkeling onder grote druk te staan, want (politieke) macht in onze mensenwereld zet de deur open voor allerlei soorten ontsparingen, van concurrentie en corruptie tot en met machtsmisbruik en geweld. In de periode vanaf ongeveer 500 na Christus zie je dat ook gebeuren. Historici zijn het erover eens: de grote scheuring (het schisma) van de kerk in het Westen en die in het Oosten (1054) gaat vooral terug op een politieke machtsstrijd tussen de Paus van Rome en de Patriarch van Constantinopel.

Reformatie

Op plaatselijk niveau zullen er vast en zeker altijd trouwe herders geweest zijn,

die Gods volk geestelijk leiding hebben gegeven in de voetsporen van de goede herder. Maar het systeem waarbinnen zij onder de aansturing van Rome moesten opereren, raakt in de Middeleeuwen steeds meer verrot. Zelfs zo erg, dat de inhoud van het evangelie steeds verder naar de achtergrond verdwijnt. De bisschoppen hebben het zo druk met hun politiek bedrijf, dat ze hun pastorale zorg en de toerusting van de heiligen tot dienstbetoon uit het oog verliezen en totaal verwaarlozen.

De gemeenschappelijke taak van dienaren van de kerk bestaat uit het geestelijk leidinggeven aan de gemeente. Zie kader. Hoe dat eruitziet? In de kerkdiensten wordt door de leraars voortaan weer het Woord gebracht. En door middel van het pastoraat ('herderswerk') komt de kerk met dat Woord bij de gelovigen thuis, om te vertroosten én om te vermanen.

Als de 16e eeuwse reformator Calvijn oproept tot reformatie van de kerk, heeft hij geen bezwaren tegen het 'bisschopsambt' zelf. Maar omdat het bisschoppelijk systeem er zo'n geweldige puinhoop van heeft gemaakt, kiest hij voor het bedenken van een radicaal andere structuur van leidinggeven in de kerk. Daarbij probeert hij zo veel mogelijk aan te sluiten bij de instructies van de apostel Paulus. Calvijn en zijn medestanders destilleren

daaruit principes die tot vandaag kenmerkend zijn voor de kerken van de Reformatie: (a) Kerken onderling mogen geen macht over elkaar uitoefenen. (b) Plaatselijk wordt de kerk geleid door een kerkenraad, die bestaat uit predikanten (herders en leraars) en ouderlingen (opzieners). (c) Dienaren van de kerk mogen niet over elkaar heersen; hun gemeenschappelijke taak bestaat uit het geestelijk leidinggeven aan de gemeente.

Geleid door de Geest?

Een belangrijk gereformeerd principe is ook dat de plaatselijke gemeente zelf een voornamelijk rol speelt bij het aanwijzen van de mensen die leidinggeven. Dit gebeurt vanuit het geloof dat de kerkgemeenschap als collectief mag rekenen op leiding door de heilige Geest.

Leidinggevende functies in de kerk zijn niet duidelijk voorzien van – zeg maar – een functieprofiel

Daarom worden – onder gebed om die leiding – predikanten door de gemeente beroepen en ouderlingen door de gemeente gekozen. Hun roeping en verkiezing mogen dan beschouwd worden als roeping en verkiezing door God zelf!

Maar in de tijd van de Reformatie zien we ook groepen christenen die een heel ander idee hebben over het 'geleid worden door de heilige Geest'. Volgens hen geldt de Goddelijke leiding niet zozeer voor de gemeente als geheel, maar meer voor individuele personen. Dit idee komen we vooral tegen in de beweging van de Anabaptisten (Wederdopers). Binnen die beweging zie je mensen opstaan die, met een getuigenis van hun persoonlijke roeping door God,

zichzelf opwerpen als leiders van Gods volk. Anders dan bij de gereformeerden ontbreekt daar de correctiemogelijkheid door een kerkenraad. Niet vreemd dat het al snel uit de hand loopt, met als tragisch dieptepunt het optreden van Jan van Leijden. Deze zelfverklaarde kerkleider roept zichzelf uit als 'Koning van Sion'. En hij sleept zijn Doperse volgelingen mee in een koersloos experiment dat uitloopt op hun jammerlijke ondergang in de oude bisschopsstad Münster.

Huidige trends

Het oorspronkelijk Doperse idee van persoonlijke leiding door de heilige Geest lijkt in onze tijd wereldwijd veld te winnen. Dit gaat ten koste van het principe dat het de gemeente als geheel is, die zich door Gods Geest geleid mag weten!

De ontwikkeling richting diverse vormen van charismatisch leiderschap sluit naadloos aan bij de algemene trend van individualisering in de samenleving. Kerkleiders van Doperse snit zijn krachtige figuren die claimen persoonlijk een roeping van God te hebben ontvangen. Je vindt ze in de wereldwijd explosief groeiende evangelische en pinksterbewegingen die sterk wordt beïnvloed door Amerikaanse voorbeelden. Gelet op die Amerikaanse achtergrond is het niet toevallig dat zelfverklaarde churchleaders leiderschapsmodellen presenteren die worden ontleend

aan managementmodellen uit het bedrijfsleven: kerkleiders gaan daarbij steeds meer op managers lijken en het pastoraat wordt sterk gefunctionaliseerd. Zorg en bescherming moeten het dan vaak afleggen tegen efficiëntie en effectiviteit in de kerkelijke organisatie. Een andere trend is dat het geestelijk leiderschap in het pastoraat soms nog moeilijk te onderscheiden valt van psychosociale hulpverlening. Pastors worden dan een soort van therapeuten, waardoor de eigen boodschap van het Bijbels pastoraat zomaar in het gedrang kan komen. Als de 'hulpvraag van de cliënt' centraal komt te staan, blijft er in de praktijk maar weinig ruimte over voor spreken namens de goede Herder. Er wordt misschien nog wel vertroost, maar niet meer vermaand.

Zorg en bescherming moeten het vaak afleggen tegen efficiëntie en effectiviteit in de kerkelijke organisatie

Een derde ontwikkeling is dat het Goddelijk gezag van kerkelijke ambtsdragers steeds meer onder kritiek komt te staan. Dit hangt samen met het gelijkheidsdenken dat sinds de Franse Revolutie onze westerse cultuur en samenlevingen domineert. Maar zeker ook met de kritiek op het gezag van de Bijbel zelf. En dat wordt een probleem als je bedenkt dat leiders van Gods volk hun gezag enkel en alleen mogen en kunnen ontleenen aan het Woord dat door hen gebracht wordt!

Het is de moeite waard dat de kerk bij al zijn verder improviseren wel telkens de originele Bijbelse grondlijnen blijft zien en hanteren.

Samenvatting

De apostelen zelf speelden een unieke tijdelijke rol als leiders door de Heer zelf aangewezen. In de eerste eeuwen groeit de taak van opziener uit naar die van bisschop van een groep kerken. Dat systeem is hiërarchisch ingericht, met later aan het hoofd de bisschop van Rome. Calvinus kiest voor een radicaal andere structuur van leidinggeven in de kerk. Hij sluit aan bij de instructies van Paulus. Zo mogen kerken onderling geen macht over elkaar uitoefenen en wordt de plaatselijke kerk geleid door een kerkenraad. Een belangrijk gereformeerd principe is dat de gemeente zelf een voornamelijk rol speelt bij het aanwijzen van mensen die leidinggeven.

.....
G.J. van Enk, manager on-line learning
bij Icademy-HiHaHo

Ademtocht

Honderdtwintig witte linten hingen neer vanuit de gebinten, tien op rij en dat keer twaalf. Vanuit de nok een open wit

blok tot aan de grafzerken vloer. Stilte wandelde in het koor, of was het een spoor van wind? Het ademde zichtbaar tussen

de linten, ze bewogen zacht heen en weer alsof de Geest haar getijden hield, een eb

en vloed van dood en leven, zo golvend van boven naar beneden, zo twaalf op rij

en dat keer tien, zo aanwezig tussen aarde en hemel had ik Pinksteren nooit gezien.

Ria Borkent Uit: Zusterlief Broederlief

Een appèl op je roepingsbesef

Roland Schipper (1970) is sinds maart 2010 predikant in de Gereformeerde Kerk (vrijg.) van Assen-Marsdijk. Eerder was hij dominee in de Gkv-gemeenten van Nieuw Lekkerland i.c.m. Alblaserdam (1998), Drachten-Noord (2003) en Drachten-Nijega (2004).

De cursus *Undefended Leadership* wordt de opleidingsorganisatie binnen de Protestantse Kerk Nederland (PKN) in Doorn gegeven door Oeds Blok en Liesbeth van Tongeren. Het programma is opgesteld door de Engelse bioloog, theoloog en filosoof Simon P. Walker. Schipper heeft de cursus gevolgd in het opleidingscentrum van de PKN in Doorn. Tegenwoordig wordt de cursus ook in Kampen aangeboden.

Je bent vrij genoeg om je gaven in te zetten voor de ander. Dat is volgens dominee Roland Schipper een goede definitie voor leiderschap. Deze parafrase leerde hij tijdens de cursus *Undefended Leadership* die hij volgde aan de opleidingsorganisatie binnen de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

De term 'dienend leiderschap' begint wel een beetje een hype te worden. Het kan daardoor wel een inhoudsloze riedel worden. De definitie vanuit *Undefended Leadership* doet een sterk appèl op je, het heeft iets van een roepingsbesef in zich.

Aan het woord is Roland Schipper, predikant van de Gereformeerde Kerk (vrijg.) in Assen-Marsdijk. Deze eenjarige cursus is ontwikkeld door de Engelse dominee Simon Walker

en is ook geschikt voor managers op allerlei gebieden. "Walker werkt met veel bijbelse notities en een diepe laag vanuit de Bijbel," vertelt Schipper. "Mijn waardering zit er in dat Walker aansluit bij wie je bent en wat je kunt en geen onpersoonlijk model aanreikt."

De cursus duurt grofweg een seizoen, van oktober tot en met maart. Aan de start van de cursus zijn twee gezamenlijke dagen, net als aan het einde van de leergang. Die dagen word

je gekoppeld aan een buddy, met wie je in de tussenliggende periode kunt optrekken. Daarnaast is er één-op-één intervisie met de cursusleider. "Tijdens het traject ben je bezig met vragen die over jezelf en jouw manier van leiding geven gaan. Wat komt op je af als leider? Hoe ga je om met bepaalde zaken? Je hebt met jezelf te maken, wat zijn je valkuilen, je sterke en je zwakke punten? *Undefended Leadership* sluit op deze manier aan op wie je bent als leider," legt de Asser predikant uit.

Als basis voor de cursus liggen de gelijknamige trilogie en module van Simon Walker. “Toen ik de eerste twintig, dertig pagina's had gelezen van het boek van Walker, voelde ik me betrappt,” vertelt Schipper. “De auteur legt haarfijn uit hoe een predikant werkt. Namelijk met veel mechanismen om je niet vrij te voelen. Walker stelt aan de kaak dat predikanten hoge verwachtingen op zich af voelen komen en dat zelf ook laten gebeuren. Dat geeft het risico dat je een schijn gaat ophouden.”

Daarbij kraakt Walker ook harde noten over gemeente-zijn, legt Schipper uit. “Zo heeft de cursus ook een blokje 'falen'. Voel je vrij om te falen, ook tijdens de opleiding. Dingen mogen

mislukken. Dat geldt net zo goed voor voorgangers als 'gewone' gemeenteleden.” Schipper beschouwt dit onderdeel van de opleiding als een waardevol element. Want hij merkt dat aan predikanten een zweem van heiligheid hangt vanuit de gemeente. Terwijl juist de kerk een plek behoort te zijn waar je mag erkennen dat je het zelf niet redt, dat je iemand anders nodig hebt om het wél te redden als mens.

*Wat doe je als
niemand je ziet,
wat is je drive om
iets te doen?*

Schipper heeft de cursus Undefined Leadership gevolgd, op aanraden van cursusleider Oeds Blok, een vriend van hem. Toch maakt hem dat niet blind voor de cursus en het resultaat na afloop. “Na een seizoen is het klaar en dat is ook wel een beetje mager. Je bent weliswaar in staat om de geleerde stof in de praktijk te brengen, maar eigenlijk moet je nog iets hebben om de kennis en contacten warm te houden.” Tijdens de scholing kwam veel los, wat het waard is om in een vervolgcursus warm te houden. Anders glijdt het weg, is de angst van de Drentse voorganger. Eén van de dingen wat Schipper aan de cursus heeft overgehouden, is een aantal A4'tjes dat hij in zijn werkkamer heeft opgehangen. Deze

velletjes geven hem regelmatig enige contemplatie op zijn werk. “Zo af en toe neem ik tien minuten de tijd om wat op die papieren staat op mezelf te reflecteren.”

Op een van die papieren staat een tekening van een theater, vertelt Schipper, wat een les is van Simon Walker. “Het gaat daarbij om de vraag wie je voor en wie je achter de schermen bent. Wat doe je als niemand je ziet, wat is je drive om iets te doen? Hoe is de verhouding tussen wie je bent achter de schermen en

voor de schermen? Als het doek open gaat, levert dat dan botsingen op met je 'persoonlijkheden'?” Het gevolg van deze afbeelding van de schouwburg is dat je jezelf niet gaat overschreeuwen, maar waarschijnlijk eerder zaken aan de orde stelt. “Tien jaar geleden zou ik hebben gezegd: 'Niet zeuren, Schipper, gewoon doorwerken'. Nu ben ik eerlijker over mijn gevoelens en geef ik aan wanneer ik gas terug moet nemen.”

Undefended Leadership is een Engelse term, dat zich lastig in het Nederlands

laat vertalen. Dat heeft deels ook te maken met de module, die vanuit de andere kant van de grote plas naar Nederland is overgekomen. Maar het gaat ook niet om de term an sich, legt Schipper uit. “Onverdedigend leiderschap is een letterlijke vertaling. Het gaat in de cursus om het niet-verdedigen. Je leert veel meer om je gaven in te zetten voor de ander, om je vrij te voelen je in te zetten voor de mensen om je heen. Het is niet de term waar het over gaat, het draait om het appèl op je roepingsbesef richting de ander.”

WEETJE

CBB PRESENTEERT

HSV-GROOTLETTERBIJBEL

Op 1 april 2019 heeft de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB) een grootletteruitgave van de Bijbel in Herziene Statenvertaling gepresenteerd. De CBB zet zich al meer dan 100 jaar in voor mensen met een leesbeperking. Met deze opgebouwde kennis en ervaring heeft de CBB de grootletterversie geproduceerd om te voldoen aan de vraag naar deze vertaling. Extra grote letters, veel ruimte tussen de regels en ondoorzichtig papier voor een goede leesbaarheid. Het geheel bestaat uit zeven delen met leeslinten en een opbergbox. Het geheel is te bestellen bij CBB tel.nr. 0341-565499 of per mail info@cbb.nl prijs 89,-

WWWENZO

WWW.BIDDENONDERWEG.ORG

De behoefte aan bezinning en stilte lijkt de afgelopen jaren groter geworden. Een boek, of een stukje bijbellezen wordt vaker vervangen door een podcast of een site. Via www.biddenonderweg.org is er dagelijks een meditatie te beluisteren. De bijbeltekst wordt voorgelezen en enkele rustmomenten en muziekfragmenten geven je de gelegenheid om de tekst en de gestelde vragen te overdenken. Via je telefoon maakt dit van een blokje om een meditatieve wandeling. De teksten en uitleg blijven dichtbij de bijbel, maar de katholieke oorsprong is niet alleen via de tongval van sommige insprekers te merken.

Voorprogramma's

Het fenomeen Voorprogramma's is een geheel eigen onderdeel binnen de muziek. Artiesten kiezen voor verschillende redenen om collega's te laten optreden voordat ze zelf het podium betreden. Soms heeft dat met een geheel praktische reden te maken. Voorprogramma's komen vaker voor bij openluchtconcerten. Op die manier komt de hoofdact als het al donker begint te worden, waardoor de lichtshow beter tot zijn recht komt.

Daar komt bij dat openluchtconcerten vaak in de zomer zijn en dus als het warm is. Na het voorprogramma valt de avondkoelte in, het moment dat het dus niet meer zo warm is. Dat scheelt veel lui zweet voor de artiesten die pas later zullen optreden. Een andere reden om een andere artiest te laten spelen voorafgaand aan de eigenlijke artiest, is om de sfeer bij het publiek alvast te laten groeien. Als de band speelt, wordt alvast onderling gepraat, al dan niet ondersteund door bier. De sfeer zit er dus goed in als de hoofdact begint te spelen.

Ook voor wie het voorprogramma verzorgd, is het interessant om hier aan mee te doen. Ondanks dat je een soort B-artiest bent: het publiek komt immers niet voor jou. Een deel van het publiek komt dan ook pas tijdens of zelfs na afloop van het optreden van de artiesten van het opwarm-gedeelte van de avond. Wat het interessant maakt om wél mee te doen als B-artiest, is het volgende. Je naam wordt genoemd bij de artiest van dienst. Daarmee wordt je dus geassocieerd met de grote naam. En je eigen naam wordt ook genoemd, je komt

onder de aandacht van het publiek. Het publiek van de hoofdact is daarmee in potentie ook jouw eigen publiek. Het wel aanwezige publiek hoort en ziet je spelen. Als voorprogramma bouw je ervaring op als live-artiest. Onder de vleugels van de andere artiest kun je makkelijker fouten maken: het publiek komt immers niet voor jou en zal je dus milder beoordelen, als een recensie van jouw optreden al ergens verschijnt.

Je wordt geassocieerd met de grote naam

Voor sommige artiesten is het vervullen van een voorprogramma inderdaad een opmaat voor een zelfstandige carrière in de muziek. New Cool Collective en Wouter Hamel verzorgden het eerste deel van het programma van Doe Maar, toen Neerlands populairste band in 2008 tweemaal in de Rotterdamse voetbalstadion De Kuip optrad. Beiden staan nu, met wisselend succes, geheel op eigen benen.

Wat bijvoorbeeld ook geldt voor de Zwolse singer-songwriter Bertolf Lentink. Nadat hij in 2007 het voorprogramma verzorgde voor Ilse DeLange, trad hij datzelfde jaar toe in haar begeleidingsband. In december 2008 verscheen zijn debuutalbum *For Life*.

Andersom gebeurt ook. De Australische band The Waifs zou in 2003 in het voorprogramma staan tijdens de Europese najaarstournee van Bob Dylan. Zodoende zouden zij ook in de Heineken Music Hall in Amsterdam komen staan. Te elfder ure werd door deze samenwerking een streep gezet, zonder dat het duidelijk werd waarom deze muzikanten niet mee mochten. Desalniettemin staat in mijn muziekkast een cd van de zusjes Vikki Thorn en Donna Simpson en hun strijdmakker Josh Cunningham. Voorprogramma's vormen geen bittere noodzaak. Genoeg artiesten die zonder zo'n opstap carrière kunnen maken. Maar het zijn mooie manieren om als publiek en artiest met elkaar in contact te komen.

Johan van Oldenbarnevelt

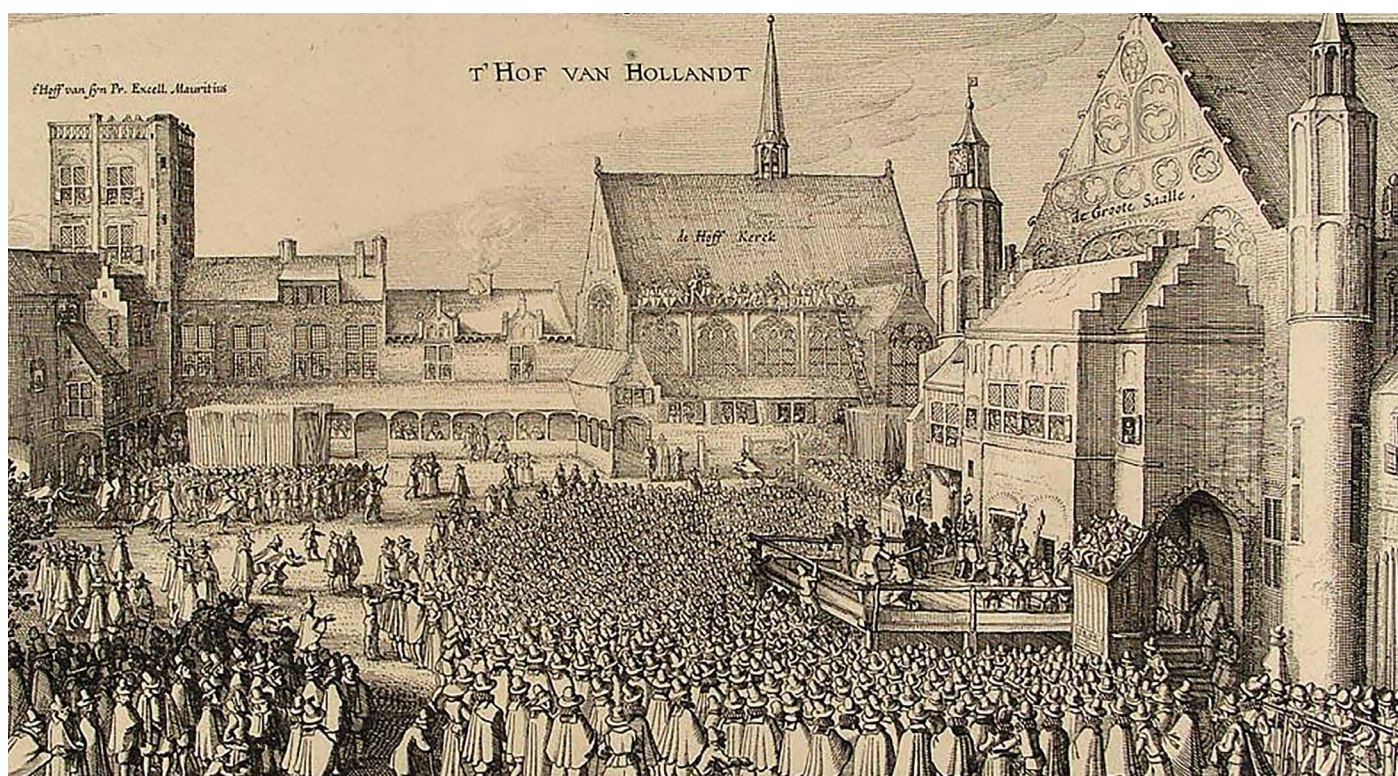
‘Zolang ik leef, zal er geen synode zijn’ sprak Johan van Oldenbarnevelt ooit. De tragiek is dat toen er toch een synode kwam (1618/19), hij werd onthoofd. Een groot staatsman aan wie de republiek der Nederlanden veel te danken had. Tegelijk een man van wie kerk en republiek het nodige vreesden. Volgens één van zijn 24 rechters had Oldenbarnevelt net als Uzza ‘de hand aan de ark geslagen’, door in te grijpen in zaken waarvoor hij niet bevoegd was.

Hoewel Oldenbarnevelt (1547-1619) als landsadvocaat of pensionaris van het gewest Holland geen echte topfunctie bekleedde, groeide zijn politieke macht tot ongekende hoogte. Hoe kwam dat? Ambtshalve was hij niet meer dan de permanente secretaris en raadsheer van de Staten van Holland. Maar doordat hij dat jarenlang bleef, binnen een voortdurend wisselend gezelschap gedeputeerden van de steden, kreeg zijn stem zwaar gewicht. Holland benoemde weer afgevaardigden naar een vergadering van de Staten Generaal. Ook dat gezantschap was iedere keer wisselend samengesteld, maar telkens met Oldenbarnevelt. Door zijn permanente aanwezigheid, in combinatie met het grote overwicht van Holland op de overige zes provincies, kreeg Oldenbarnevelt niet alleen de

directie van Holland in handen, maar van de hele staat. In veel zaken was hij de denktank en de spreekbuis van de republiek. Zijn gezag volgde niet vanuit zijn functie en was onofficieel. Het was meer gegroeid vanuit de wijze waarop hij opereerde. Later vond Oldenbarnevelt het niet meer nodig om zijn kostbare tijd te verdoen op vergaderingen van de Staten-Generaal. Als zijn voorstel door Holland was aanvaard, dan zorgde Holland er wel voor dat de Staten Generaal volgden. Dat was min of meer nog een formaliteit. Daar hoefde de advocaat zelf niet meer voor op te komen draven. Een man die heel slim anderen wist te benaderen en kon bewerken. Maar als die anderen zich niet naar hem schikten, dan werd hij scherp en verbitterd.

Conflict met de kerken

Dat laatste hebben de gereformeerde kerken moeten ondervinden tijdens de Bestandstwisten in het begin van de 17e eeuw. Oldenbarnevelt eiste dat de theologische geschillen tussen de gereformeerde kerken en de remonstranten, ter beoordeling aan hem en de heren van de politiek werden voorgelegd. Hij wilde als jurist en staatsman rechtspreken in de theologie, hoewel het hele geschil over uitverkiezing en verwerping, voor hem lood om oud ijzer was. Dat boeide hem niet echt. Wat dan wel? Hij meende dat de overheid gezag heeft over kerkelijke zaken. Hij dacht theologische conflicten te kunnen beslechten door beide partijen onder zijn leiding en supervisie van de Staten van Holland, met elkaar te laten debatteren. Dat was een misrekening. De ‘Heeren

Onthoofding van Oldenbarnevelt (Iustitie aen Ian van Oldenbarnevelt geschiet) (1619, Claes Jansz. Visscher)

Staten' bevonden zich op vreemd jachtterrein. Volgens een biografie van Oldenbarnevelt, zullen ze hun leider in stilte vervloekt hebben, die hen in dit ondoordringbare kreupelhout gedreven had. Uiteindelijk speelde een stuk trots en eigenbelang mee. Hij had immers verschillende tolerantiebesluiten ontworpen en doen afkondigen. Maar hij wist dat een nationale synode zich daaraan niet zou storen. Die zou opvattingen, die als strijdig werden beschouwd met Schrift en confessie, kerkelijk veroordelen. En daarmee zou het meteen ook gedaan zijn met zijn eigen gezag.

Zijn gezag was meer gegroeid vanuit de wijze waarop hij opereerde

Politieke handelconflicten

Maar de 'levenslange predikantenhater' Oldenbarnevelt had niet alleen herrie geschopt met de gereformeerde kerken. Om uiteenlopende oorzaken had hij meer vijanden om zich heen verzameld. Binnen zijn eigen Holland leefde hij op voet van oorlog met de machtigste stad uit de provincie, Amsterdam. Zeeland, altijd zo nauw verbonden met Holland, keerde zich tegen de advocaat. Tel daarbij op dat hij de doorgaans wat teruggetrokken en zwijgzame prins Maurits, de legeraanvoerder op het veld, steeds meer tegen zich in het harnas joeg. En het aantal beschuldigingen en verdachtmakingen stapelden zich op. Na zijn fatale besluit om militaire middelen tegen Maurits en diens staatsleger te willen inzetten, verloor Oldenbarnevelt zelfs politieke geestverwanten. Zijn Utrechtse

medestander Gillis van Ledenberg was gelijk met de landsadvocaat gearresteerd. Hij doorzag zijn vriend te laat. Kort voordat Ledenberg in zijn cel zichzelf de hals doorsneed, had hij tijdens zijn verhoor verzucht: 'Oh Barnevelt, Barnevelt, waer toe hebt ghy ons ghebracht?'

Na de terechtstelling van Oldenbarnevelt bleef zijn geest voor wat betreft de godsdienstpolitiek springlevend. Zo werd bijvoorbeeld de kerkorde van de synode van Dordrecht in de meeste provincies door de overheid afgewezen. En gedurende zo'n twee eeuwen zou er ook geen nationale synode meer samenkomen, omdat de overheid dat verbood.

.....
Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

“leeren van wie de Wijsheit

Op een oude prent zien we zesendertig bepruikte heren zitten in een hoge imposante zaal. Gezien de entourage zijn het niet de eersten de besten. Uit het onderschrift blijkt dat de mannen samen de Vroedschap vormen, een adviescollege dat de burgemeesters van de stad Amsterdam moest bijstaan in belangrijke en moeilijke kwesties. Ze zijn afgebeeld tijdens de beraadslagingen in hun vaste vergaderruimte in het stadhuis (nu het Koninklijk Paleis). Maar, hoe belangrijk zij ook zijn, de aandacht van de kijker wordt vooral getrokken door het enorme schilderij dat boven hun hoofden hangt. Het werd gemaakt in opdracht van de Amsterdamse regenten die het paleis lieten bouwen in de zeventiende eeuw. Speciaal voor deze zaal schilderde Govert Flinck de jonge koning Salomo die aan God een opmerzaam hart vroeg, zodat hij zou kunnen onderscheiden tussen goed en kwaad. Dat was de wijsheid die hij nodig had om zijn volk te leiden en die ook de leden van de Vroedschap moesten bezitten voor hun adviserende taak. Telkens als ze vergaderden, hadden ze dit voorbeeld voor ogen.

De schilder maakte een voorstelling die nogal afwijkt van de geschiedenis zoals we die lezen in de bijbel. We zien Salomo niet 's nachts in zijn bed, maar knielend op de trappen van het brandofferaltaar. Hij draagt een konings-mantel, zijn kroon heeft hij eerbiedig afgezet. Achter hem staat de hogepriester met het wierookvat, om hem heen zijn mannen met offerschalen en kruiken in de weer. De offerceremonie is blijkbaar nog aan de gang. Dan lijkt de hemel open te gaan. Honderden musicerende engelen dalen af op de wolken en vlak voor Salomo verschijnt een gevleugelde vrouw. De vrouw, met in de ene hand een boek en in de andere een scepter, symboliseert de wijsheid die Salomo van God kreeg. Ze wordt begeleid door drie putti (kindengelen) die ieder een attribuut dragen dat symbool staat voor de andere geschenken: een hoorn met munten (rijkdom), een bazuin (eer) en een phoenix (een lang leven).

Vroedschapskamer in het stadhuis te Amsterdam, Noach van der Meer, naar Willem Kok, 1790

komt om te regeeren”

Er zijn twee gedichten bekend waarin de betekenis van het schilderij wordt toegelicht. Het ene, van Joost van den Vondel, dat eigenlijk beter aansluit bij de bijbeltekst, is onder het schilderij te lezen:

*Daar Salomons gebed en offer Godt behagen,
Wordt hem de Wijsheit 's nachts beloofd uit
's-Hemels troon,
Met-enen Rijkdom, Eer en veel gewenste
dagen.
Waar wijsheid raden mag, daar spant de
Staat de Kroon.*

Het andere is van Gerard Brandt en herinnert eraan dat Salomo de vredevorst is:

*De groote vredevorst van Salem, Salomon,
Verkreeg meer wijsheit als de werelt vatten
kon,
Maar niet als door 't gebedt. Laat d' overheit
dan leeren
Van wie de Wijsheit komt om Staaten te
regeeren.*

.....
Ida Slump-Schoonhoven

Salomo vraagt om wijsheid, Govert Flinck, olieverf op doek (465 x 450 cm), 1658

Govert Flinck (1615-1660) was al een vakbekwaam schilder, toen hij nog een paar jaar in de leer ging bij Rembrandt om diens stijl onder de knie te krijgen. Later koos hij voor een meer classicistische manier van werken die populair werd bij de aristocratie. Dat leverde hem belangrijke opdrachten op, zoals die voor het stadhuis. Hij maakte gebruik van de symbolische beeldtaal van zijn tijd. Een soort handleiding daarvoor was het boek *Iconologia* van Cesare Ripa. Aan de beschrijving die in dit boek gegeven werd van 'Philosophie' ontleende hij zijn beeld van Vrouwe Wijsheid.

Sterke leider gevraagd?

Wat is een sterke leider? Wanneer is iemand een sterke leider?
En moet je zo iemand willen?

Er zijn mensen die houden van een sterke leider. Iemand die recht door zee is, iemand die het raak weet te zeggen, gezag uitstraalt. Vooral als er een periode van genuanceerdheid is geweest, verlangt het volk naar radicaliteit. Is dat niet een van de redenen waarom president Trump door velen op handen wordt gedragen? Was dat niet de reden waarom velen achter Pim Fortuyn aan liepen? De man van: 'ik doe wat ik zeg, en zeg wat ik doe'? En in mindere mate maar toch, op Thierry Baudet stemmen?

In de kerk kunnen mensen die behoefte ook voelen. Laat er iemand zijn die raak zegt hoe het zit. Er is immers veel in beweging, ook in de kerk. Veel staat ter discussie. Hebben we een sterke leider nodig?

Ik heb een boek in de kast staan, met de titel: Moedig leiderschap, door Bill

In de gemeente van God is leiding geven: God de leiding geven

Hybels.

Heb ik vast eens gekocht om een beter leider te worden. Maar is het wel Gods bedoeling dat er sterke leiders zijn? Of is het model van de sprinkhanen beter?

Een wolk sprinkhanen is niet geliefd, want in een mum van tijd vreten ze een akker leeg. Maar je moet toegeven dat ze efficiënt optreden. En dat zonder leider! Dat is bijzonder. Spreuken noemt hen buitengewoon wijs.

Is het dan Gods bedoeling dat we anarchistisch zijn? Geen gezag boven ons erkennen? Het vijfde gebod, eer je vader en je moeder (en allen die boven je gesteld zijn), zegt toch wat anders? Toch was God niet vóór een koning. In 1 Samuël 8 kun je lezen dat ook Israël om een koning vroeg, omdat er chaos heerste. (vs. 1-4). Maar de HEER zegt: daarmee verwerpen ze Mij als koning (vs. 7). En een koning zal de bevolking uitbuiten.

Maar er moet toch leiding gegeven worden? Ja, maar wat is leiding geven? In de gemeente van God is leiding geven: God de leiding geven. Een ouderling

De sprinkhanen - een koning hebben ze niet, maar ze rukken in slagorde op.
(Spr. 30: 27)

moet kunnen onderwijzen: het Woord van God onderwijzen, zodat de HEER leiding geeft aan ons leven.

Een sterke leider leidt zomaar van God af. 'Zullen wij water uit deze rots te voorschijn laten komen?' Paulus was niet sterk in zijn spreken. (1 Kor. 2: 1-5). Zodat de boodschap niet werd bejubeld door zijn presentatie, maar door de kracht van de Geest.

Is Lucas 22: 26 niet veelzeggend? 'De belangrijkste van jullie moet de minste worden en de leider de dienaar.'

.....
Ds. J. Holtland is predikant te Veenendaal-Oost

Tonnis Groenveld, Toos Slot-van der Woerd, Frits Tromp en Piet Zeilstra

Goed werk

Werk is een bijdrage aan het algemeen welzijn, en niet alleen iets om er zelf beter van te worden, schrijft Bellah. Keller werkt dat idee verder uit en zegt dat werk een roeping is. Werk als roeping betekent dat iemand anders je roept om werk te doen dat je meer voor die ander doet dan voor jezelf. Het ontstijgt je eigen belangen. Keller ziet de Bijbel als bron van dit idee. Alleen als de God van de Bijbel bestaat krijgt ieder goed werk, voor eeuwig betekenis. Keller haalt daarbij 1 Korintiërs 15:58 aan: "Zet u altijd volledig in voor het werk van de Heer, in het besef dat door de Heer uw inspanningen nooit tevergeefs zijn". Hierna heeft Keller, zoals hij vaker doet, zijn boek opgedeeld in drie delen. Hij bespreekt eerst Gods plan met werk, daarna onze problemen met werk en tenslotte evangelie en werk.

In Gods plan is werk een zegen, een basisbehoefte, het geeft het leven van de mens zin. Of werk nu gedaan wordt met de hand of het verstand, het is een toonbeeld van onze waardigheid. We moeten werk zien als dienstbaarheid aan God en de mensen om ons heen. Genesis 3 verklaart waarom we ons werk soms zo zonder vrucht ervaren. Prediker wijst erop dat ons werk zo zinloos kan voelen. Werk kan ook een afgod worden. In het laatste deel geeft Keller een nieuw kompas voor werk. Keller vertelt veel succesverhalen wat werk betreft van mensen die hij heeft gesproken als predikant in New York en die ons misschien minder aanspreken. Een mooi, maar pittig boek dat je laat nadenken over dagelijks werk. (PZ)

Tim Keller

MET KATHERINE LEARY ALSDORF

GOED

WERK

Ons dagelijks
werk en Gods
plan voor
de wereld

Tim Keller, *Goed werk. Ons dagelijks werk en Gods plan voor de wereld*, 2013, Van Wijnen, Franeker, ISBN 978 90 5194 466 2, 288 pag. €21,00

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor persoonlijke studie

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor gespreksgroep, bijbelstudiekring etc.

Verborgen Eenheid

De Bijbel is Gods Woord - van kaft tot kaft. Dat geloof je. Maar lees je de Bijbel ook zo? Of blijft een groot deel van het Oude Testament een vergeten boek, omdat er zoveel verhalen instaan waar je in de praktijk niets mee kunt, om over al die wetten, geslachtsregisters en profetieën maar te zwijgen! Maar God heeft ons het Oude Testament niet gegeven om ons

ermee te plagen, maar om ons te helpen Hem beter te leren kennen.

Dit boek is een goed hulpmiddel om te zien hoe het Nieuwe met het Oude Testament verweven is. Vaak wordt het Oude Testament letterlijk aangehaald, soms wordt er (losjes) naar verwezen en soms hoor je duidelijk de echo doorklinken in het Nieuwe Testament. En veel

meer dan je denkt. De 300 bladzijden geven nog maar een selectie!

Bekende en onbekende (verborgene) verbanden komen in beeld. Een voorbeeld: Psalm 2 wordt vaak en verschillend aangehaald in het Nieuwe Testament. "Samenvattend kun je zeggen dat Psalm 2 in de Evangelieën licht werpt op Jezus' leven; in Handelingen op zijn lijden en opstanding; in Hebreëen op zijn identiteit als Zoon van God; en in Openbaring op zijn komende koninkrijk" (pag.31).

Het boek behandelt eerst een aantal bijbelgedeelten uit het Oude Testament, dan een aantal thema's (bv Adam, zondvloed, David, tempel) en dan de bijbelboeken van het Nieuwe Testament. Leerzaam om voor bijbelstudie te gebruiken, het verrijkt je kennis van wie God is en hoe Hij met ons omgaat. (TG)

Dr. Pieter J. Lalleman, *De verborgen eenheid van de Bijbel. Het gebruik van het Oude Testament in het Nieuwe Testament*, Buijten en Schipperheijn, Motief, Amsterdam, ISBN 978 946 3690 164, 320 pag. € 19,95

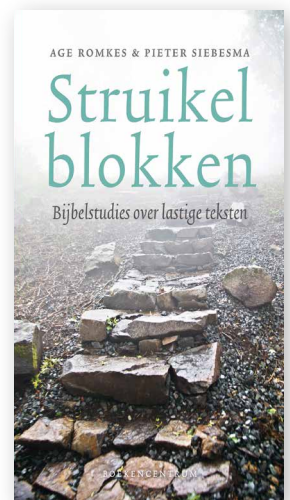
Struikelblokken

Een mooie en handige uitgave, dit boek over lastige teksten. We komen ze allemaal tegen, van die teksten, waarvan je denkt: hoe zit dat nou eigenlijk? De Bijbel is niet altijd makkelijk te begrijpen, maar we mogen weten: Alles wat nodig is te weten staat erin! Wellicht heb je het ook weleens gehad, dat je op zoek bent naar een onderwerp voor vereniging of bijbelstudiegroep: waar zullen we het deze keer eens over hebben? Dit boekje kan behulpzaam zijn: het telt acht hoofdstukken, acht onderwerpen die los van elkaar en in willekeurige volgorde besproken kunnen worden. Het kan helpen de moeilijkere teksten niet uit de weg te gaan, maar juist op te zoeken en samen te groeien in het geloof. Het boekje biedt hier goede handvatten voor (uitleg t/m blz. 20).

In de meeste hoofdstukken zijn punten om over na te denken en vragen voor de bespreking geformuleerd.

Wat mij ook erg aanspreekt is dat de wisselwerking tussen het Oude en het Nieuwe Testament aandacht krijgt. Het vlotte taalgebruik maakt dat boek makkelijk leesbaar is. Tenslotte: het kaft sluit mooi aan bij de inhoud: een moeilijk begaanbare trap: maar deze leidt ons wel omhoog.

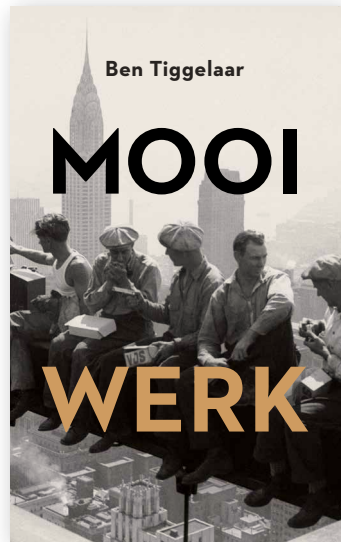
Van harte aanbevolen, zowel voor persoonlijk gebruik als ook op verenigingen en bijbelstudiegroepen. (TSW)

Age Romkes en Pieter Siebesma, *Struikelblokken, Bijbelstudies over lastige teksten*, 2018, Boekencentrum, Utrecht, ISBN 978 90 239 5313 5, 116 pag. € 10,99

Mooi werk

Ben Tiggelaar is gedragswetenschapper, columnist bij NRC Handelsblad en managementgoeroe. Ook is hij christen. Voor de Maand van de Spiritualiteit in 2016 schreef hij het essay Mooi Werk, waarin hij op zoek gaat naar plezierig, goed en zinvol werk. Tiggelaar maakt in zijn verhandeling gebruik van een drieslag van de Amerikaanse psycholoog en schrijver Martin E.P. Seligman. Hij richt zich op eigenschappen, activiteiten en ervaringen die een mensenleven de moeite waard maken. De drieslag bestaat uit het plezierig leven, het goede leven en het zinvolle leven. In de uitwerking van deze begrippen gaat het genieten van het leven, het inzetten van talenten en goede eigenschappen en het in dienst stellen van jezelf in iets groters, zoals vrijwilligerswerk, het ouderschap en het lid zijn van een maatschappelijke beweging.

Dat Tiggelaar een christen is, is geen geheim. In zijn vocabulaire komen termen voor die kerkgangers bekend in de oren klinken. Maar de gedragswetenschapper citeert ook uit de bijbel, zoals in bijvoorbeeld de levensovertuiging: "Behandel de ander zoals je zelf behandeld zou willen worden. Of nog sterker: acht de ander hoger dan jezelf." Of neem het slotwoord. "Ik ben misschien niet de meest spirituele persoon, maar wel gelovig. En ik geloof dat elk mens telt en al het werk belangrijk is. Ik geloof ook dat er hoop is voor de werkende mens." Om af te sluiten met de opmerking dat liefde, vrede en gerechtigheid de mensen en de wereld tot bloei brengen. "Dat klinkt niet alleen idealistisch, dat is het ook." (FT)

Ben Tiggelaar, *Mooi Werk*, 2016, Stichting CPNB, Amsterdam, ISBN 978 905 965 366 5, 90 pag, vanaf € 4.00

IN ZICHT | Frits Tromp

Autobiografische verhalen

De laatste week van maart is de Boekenweek gehouden. Over het thema *De Moeder De Vrouw*, naar het gelijknamige gedicht van Martinus Nijhoff is al veel geschreven. Vooral ook omdat twee belangrijke auteurs van die week juist mannen waren. Jan Siebelink schreef het Boekenweekgeschenk *Jas van belofte*, terwijl Murat Isik verantwoordelijk was voor het Boekenweekessay *Mijn moeders strijd*.

In beide verhalen gaat het om autobiografische elementen. Bij Isik om zijn moeder Aynur, geboren in een arm Zaza-dorp in Oost-Turkije. Waarom deed zij wat ze deed en voor wie voerde ze haar strijd? En welke invloed heeft schrijver en vrouwenactivist Duygu Asena op haar gehad? Ook bij Siebelink gaat het om een literaire verwerking van zijn eigen geschiedenis. Bij de in Velp geboren auteur gaat het om de bekende elementen. Een bloemenzaak, een vader die zich bekeert tot een streng-calvinistische stroming en een zoon die zijn vader lief wil hebben. Thema's die ook in de roman *Knielen op een bed* violen terug komen.

De (Nederlandse) literatuur kent meer voorbeelden van familiechronieken, al dan niet in een roman verwerkt. Wat te denken van de boeken van Ernst Jansz, de zanger en toetsenist van Doe Maar? Zijn meest recente boek *De Neerkant* gaat over zijn eigen geschiedenis en hoe die zich verhoudt met de band CCC Inc. en Doe Maar. Of neem Tonio

van A.F.Th. van der Heijden, over zijn enig kind dat komt te overlijden na een verkeersongeluk.

In *Het Pauperparadijs* beschrijft Suzanna Jansen de geschiedenis van haar voorouders en onder meer hun verblijf in de gestichten van de Maatschappij van Weldadigheid in Veenhuizen. Alexander Münninghoff publiceerde in 2014 de bewogen geschiedenis van zijn familie onder de titel *De stamhouder*.

Wat is het succes van dit soort persoonlijke documenten? Hoe komt het dat het literair-minnend publiek smult van particuliere verhalen? Misschien komt het door wat tegenwoordig authenticiteit heet. Van deze schrijvers gaan immers geen dertien in een dozijn. Misschien komt het ook omdat op deze manier de geschiedenis concreet wordt. Grote zaken als wereldoorlogen, nationale historie en internationale conflicten worden uitgelegd aan de hand van hoe het een familie is gegaan.

Misschien zijn deze verhalen ook wel ter lering ende vermaeck, ter inspiratie of ter motivatie. Hoe uitzonderlijk of juist hoe gewoon de hoofdpersonen uit de boeken ook mogen zijn, zij laten zien hoe je je leven kunt leven. Ondanks of dankzij de omstandigheden waar je in verkeert.

In zekere zin zijn deze boeken niets anders dan een voortzetting van de orale cultuur, de vertellingen die ouders hun kinderen mee gaven. Verhalen over hoe in vroeger dagen is omgegaan met elkaar, om tot een samenleving te komen, om een ethisch leven te leiden, zo je wilt. Leven is immers meer dan een optelsom van individuen, een bundel van wetten en regels, van vastzittende overtuigingen.

De Moeder De Vrouw. De moeder is diegene die het leven schenkt aan de kinderen. De vrouw is de tegenhanger van de man. Universele opmerkingen. Het zijn de intieme herinneringen die een moeder tot moeder maken en de vrouw tot vrouw.

Meesterknecht om te dienen

Er wordt heel wat gezegd en geschreven over leider(schap); toch is het niet echt een hype, al is de balans tussen opleiding, persoonlijkheid en charisma dat wel van tijd tot tijd. De zaak waarom het gaat is van alle tijden en plaatsen. Ook in de bijbel lees je over leiders en hun methoden: koningen, profeten, priesters, farizeeërs, discipelen en apostelen.

Als je de synoniemen bekijkt van het woord *leidsman* dan kom je termen tegen als bestuurder, gouverneur en machthebber. Hotemetoten, dus. Nog wat verder zoeken en er komen toch ook begrippen die minder ambitieus klinken in het vizier zoals meesterknecht en onderbaas.

Het woord meesterknecht is bekend onder andere in de wielrennerij. Er wordt niet de eerste de beste fietser mee bedoeld, maar ook niet de kopman. Het woord staat voor de superknecht, die zichzelf volledig wegcijfert, een soort psycholoog, iemand die bijna automatisch vooral het voorbereidende werk op weg naar de finale doet. De adjudant van de kopman, zeg maar. De meesterknecht laat zien dat hij durft dienen, iets dat de mens van nature niet in de genen zit, integendeel.

Knecht des Heren, dienstknecht, dienaar, bekende uitdrukkingen voor grote leiders als Mozes, Jozua, David en Petrus. Hoe goed ze het ook bedoelden en hoe vroom ze ook waren, uiteindelijk stond hun eigen zondige ik hen toch in

de weg. De roep om een meesterknecht bleef klinken. Totdat Jezus op aarde kwam. Gods Zoon, een mens, net als al die anderen uitgezonderd de zonde. Juist daardoor kon Hij dé Meesterknecht zijn om andere renners uit te dagen en mee te nemen. Niet om te heersen maar om te dienen.

Riet Steenbergen-Busstra, schrijven is haar hobby.

Dit jaar is het 400 jaar geleden dat de Synode van Dordrecht begon. Het was de eerste en enige internationale protestantse kerkvergadering in de vroegmoderne tijd. Veel Dordtenaren, en veel Nederlanders, hebben geen idee meer hoe 'revolutionair' de Synode van Dordrecht van 1618-1619 was. En hoe groot de invloed op onze cultuur en natuurlijk op het protestantisme. De Nederlandse politieke elite bestond vanaf de 17de eeuw – de Gouden Eeuw – uit calvinisten. Hun rijkdom en maatschappelijke status etaleerden ze

met grote huizen, chique interieurs én fraaie kunst. Maar kunst en calvinisme; gaat dat wel samen? Calvinisme wordt immers geassocieerd met sober, streng en spaarzaam. En kunst met rijkdom en luxe. Maar wat was de werkelijke relatie van calvinisten tot kunst?

In Werk, bid & bewonder worden clichés over kunst en calvinisme ontfrakt en enkele hardnekkige mythes ontkracht. De tentoonstelling laat de relatie tussen calvinisme en kunst in een brede context zien. Ook literatuur, muziek en kerkarchitectuur komen namelijk aan bod, in de vorm van (kunst)objecten,

maar ook in videoportretten met onder meer architect Francien Houben, zanger Ernst Daniël Smid en cabaretier Freek de Jonge.

Bewonder het werk van schilders van de 17de tot begin 20ste eeuw, zoals Ferdinand Bol, Rembrandt van Rijn, Vincent van Gogh, Theo van Doesburg en Piet Mondriaan. Foto- & videokunstenaar Ahmet Polat zorgt voor een hedendaagse vertaling van het begrip calvinisme in onze huidige samenleving.

www.synode400.nl/ode-aan-de-synode en www.synode400.nl/evenementen/werk-bid-en-bewonder

Van Christus zijn in onze medische fix-it cultuur

Hoe kan ik leven zonder vuile handen te maken?

Zijn het écht geweldige mogelijkheden?

Waarom gaat alles zo langzaam?

Hoofdbreken en eindeloze discussies

Verschijningsdatum volgend nummer omstreeks 11-07-2019

Thema's volgende nummers

- september/oktober
- november/december

Psyche en geloof
De duivel

ADRESSEN

Voor **abbonementen, adreswijzigingen** etc.:
Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum
tel. (050) 3013636 (uitsluitend bereikbaar op woensdagochtend)
Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail:
administratie@bijbelstudiebond.nl

Voor aan- en afmeldingen van **verenigingen** en andere zaken die de Gereformeerde **Bijbelstudiebond** betreffen:
Secretariaat Bijbelstudiebond
Postbus 499
8000 AL Zwolle
e-mail: info@bijbelstudiebond.nl

WegWijs is een uitgave van de Gereformeerde Bijbelstudiebond
Alles over de bond vind je op www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie *WegWijs*

Hoofdredacteur: Frits Tromp
Eindredacteur: Ida Nijman-Stegeman
Redactieleden: Tonnis Groenveld, Charlotte Scholtens-de Vries, Toos Slot-van der Woerd, Piet Zeilstra.

Voor de **inhoud** van *WegWijs*:
Toos Slot-van der Woerd, *redactiesecretaris*
Klaver 1, 7772 NX Hardenberg
tel. (0523) 268015
e-mail: redactie@bijbelstudiebond.nl

Abbonementen *WegWijs*

Particulier abonnement: € 17,50 per kalenderjaar (6 nummers)
Opzeggen: schriftelijk of via e-mail administratie@bijbelstudiebond.nl vóór 1 december
Leden van bij de Bijbelstudiebond aangesloten verenigingen krijgen *WegWijs* gratis.
Losse nummers van de *WegWijs* zijn te bestellen via het bestelformulier op de website www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn: 1 exemplaar € 3,50 per stuk, 2 – 4 exemplaren € 3,00 per stuk, 5 – meer exemplaren € 2,50 per stuk. Dit is incl. verzendkosten. De betaling van uw bestelling kunt u direct overschrijven naar bankrekening NL87 RABO 0125 8134 06 t.n.v. De Luisterpost|Bralectah te Zwolle o.v.v. *WegWijs*nummer als betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille, grootletter, digitale** en **gesproken** vorm via CBB, Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak *WegWijs*: idd | www.idd.nu
Druk: Scholma, Bedum; ISSN-nummer 0929-2136

Laat de onaanzienlijke gelovige trots zijn op zijn hoge waarde, en de rijke op zijn nederige staat, want hij zal vergaan als een bloem in het veld.

Jakobus 1: 9, 10